بابارکن الدین شیرازی

معرف

عارف قرن هشتم.

متن

بابارکن الدین شیرازی ، مسعودبن عبدالله ، عارف قرن هشتم . اصلاً از مردم بیضای فارس بود و بدین سبب برخی از منابع نسبت «بیضاوی » را هم به لقب او افزوده اند. جابری انصاری (ص ۳۲۵) نسبت «انصاری » را برای بابارکن الدین ذکر کرده و او را از خاندان جابری انصاری شمرده است و برخی از مؤلفان متأخر، به تبع او، آن را تکرار کرده اند (قمی ، ص ۱۱٦؛ مدرس ، ج ۱، ص ۲۱۳)؛ ولی این نسبت که در منابع قدیم ذکری از آن نیست پایه ای ندارد. بابارکن الدین در عرفان از شاگردان کمال الدین عبدالرزاق * کاشانی (متوفی ۷۳٦) و داود قیصری * (متوفی ۷۵۱) و نعمان خوارزمی بود، ودر طریقت به سلسلهٔ سهروردیه انتساب داشت . در اصفهان می زیست و در همانجا در ۲٦ ربیع الاول ۷٦۹ درگذشت.

مهمترین اثر او شرحی است فارسی بر فصوص الحکم ابن عربی * که آن را به تشویق استادش نعمان خوارزمی در سالهای ۷۳۹ـ۷٤۳ تألیف کرد و *نصوص الخصوص فی ترجمة الفصوص* نامید (بخش نخست این کتاب ، مشتمل بر سه فصل ، به کوشش رجبعلی مظلومی در ۱۳۵۹ ش در تهران به چاپ رسیده است). کتاب دیگری نیز به نام *معلوم الخصوص من مفهوم الفصوص* داشته که در زمان تألیفِ *نصوص الخصوص* ناتمام بوده (رکن الدین شیرازی ، ص ۳۳۸)، ولی در فهارس و کتابشناسیها به آن اشاره ای نشده است . به گفتهٔ شیخ آذری در *جواهر الاسرار*، بابارکن الدین رساله ای نیز به نام *قلندریه* داشته است که امروز از آن نشانی در دست نیست (اقبال ، ص ٤٦). اثر دیگر او *شرح التائیة الکبری* از ابن الفارض * (متوفی ٦۳۲) است به نام *کشف الضّر فی نظم الدّر* که نسخی از آن موجود است (حاجی خلیفه ، ج ۱، ص ۲٦٦؛ منزوی ، ج ۲، ص ۱۳۱۹). به فارسی نیز شعر می سروده و نمونه هایی از آن در *نصوص الخصوص* آمده است.

بابارکن الدین نه تنها در هنگام حیات مورد احترام همگان بود، پس از مرگ نیز از روحانیت او استمداد می جستند و قبرش همواره زیارتگاه خاص و عام بوده است . شیخ بهاءالدین عاملی (متوفی ۱۰۳۰) به بابا رکن الدین معتقد بوده و شاگردش محمدتقی مجلسی اول (متوفی ۱۰۷۰) در مشیخهٔ *شرح من لایحضره الفقیه* داستان کرامت آمیزی دربارهٔ مزار بابارکن الدین و شیخ بهاءالدین نقل کرده است (خوانساری ، ج ۷، ص ۷۸؛ معصوم علیشاه ، ج ۱، ص ۲٦۱؛ گزی برخواری ، ص ٤۳ـ٤٤).

آرامگاه بابارکن الدین ، که از آثار تاریخی اصفهان است ، در دورهٔ مغول ساخته شده است و بعداً در زمان شاه عباس اول صفوی ، احتمالاً در ۱۰۱۹ یا ۱۰۲۹ (و نه ۱۰۳۹ چنانکه اشتباهاً در کتیبه آمده است)، مرمّتی در آن به عمل آمد و ایوان کاشیکاری و صحن بدان افزوده شد. در زمان شاه سلطان حسین صفوی (۱۱۱۲) نیز تعمیرات و تزییناتی در بقعه انجام شد. پس از آن در قرن سیزدهم برخی معتقدان در آن مرمّتهایی کردند. گنبد آرامگاه هرمی کثیرالاضلاعِ دوازده ترک است . بامی که گنبد روی آن ساخته شده هفت گوشه است و بنا روی پنج پایه قرار دارد. قبر بابارکن الدین در زیر گنبد در صُفه یا ایوان کوچکی در سمت چپِ درِ ورودی قرار دارد و از مرمر یکپارچه به شکل مکعب مستطیل ساخته شده است . عناوین و القاب و تاریخ وفات او در بالای قبر، بر قطعه سنگی مرمرین به خط ثلث نوشته شده است (هنرفر، ص ٤۹٤). بابارکن الدین نخستین دانشمند معروفی است که در قبرستان تخت فولاد دفن شده است ، ازینرو در قدیم تا چندی پیش از صفویه آنجا را «قبرستان بابارکن الدین » می نامیدند (همان ، ص ٤۹۳).

منابع : این مقاله عمدتاً تلخیصی است از تحقیق جلال الدین همایی با عنوان «بابارکن الدین شیرازی متوفی ۷٦۹ که در بقعهٔ تاریخی اصفهان مدفون است » که در *نامهٔ مینوی* گرد آوردهٔ حبیب یغمایی و ایرج افشار، تهران ۱۳۵۰ ش ، ص ٤۸۰-۵۱۰ به چاپ رسیده است . برای مآخذ دیگر ← عباس اقبال ، «بابارکن الدین و قبر او«، *یادگار*، سال ۲، ش ٤ (آذر ۱۳۲٤

ش)، ص ٤٢-٤٦؛ مسعودبن عبدالله بابارکن الدین شیرازی ، *نصوص الخصوص فی ترجمة الفصوص : شرح فصوص الحکم محی الدین عربی* ، چاپ رجبعلی مظلومی ، تهران ١٣٥٩ ش ؛ محمد حسن جابری انصاری ، *تاریخ اصفهان وری* ؛ مصطفی بن عبدالله حاجی خلیفه ، *کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون* ، بیروت ١٤١٠/١٩٩٠؛ محمدباقربن زین العابدین خوانساری ، *روضات الجنات فی احوال العلماء و السادات* ، چاپ اسدالله اسماعیلیان ، قم ١٣٩٠-١٣٩٢؛ عباس قمی ، *هدیة الاحباب* ، تهران ١٣٦٣ ش ؛ عبدالکریم بن مهدی گزی برخواری ، *تذکرة القبور*، چاپ ناصر باقری بید هندی ، قم ١٣٧١ ش ؛ محمد علی مدرس ، *ریحانة الادب* ، تهران ١٣٦٩ ش ؛ محمدمعصوم بن زین العابدین معصوم علیشاه ، *طرائق الحقایق* ، چاپ محمد جعفر محجوب ، تهران ١٣٣٩-١٣٤٥ ش ؛ احمد منزوی ، *فهرست نسخه های خطی فارسی* ، ج ٢، تهران ١٣٤٩ ش ؛ لطف الله هنرفر، *گنجینه آثار تاریخی اصفهان* ، اصفهان ١٣٤٤ ش ، ص ٤٩٥-٥٠٠.

/احمد طاهری عراقی/